

Socijalne inovacije kao doprinos jačanju socijalne kohezije i ublažavanju socijalne krize u europskim urbanim socijalnim programima

GOJKO BEŽOVAN*
JELENA MATANČEVIĆ
DANIJEL BATURINA
Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagreb
Zagreb, Hrvatska

Pregledni rad
UDK: 364.46:364.467
doi: 10.3935/rsp.v23i1.1279
Primljeno: travanj 2015.

U radu se razmatra potencijalni doprinos socijalnih inovacija jačanju socijalne kohezije i ublažavanju učinaka krize. U politikama i programima financiranja Europske unije socijalne inovacije prepoznaju se kao važan doprinos jačanju socijalne kohezije, koja slabi uslijed krize i povećane socijalne ranjivosti. Istovremeno, pokazuje se da su socijalne inovacije u hrvatskom kontekstu i dalje slabo poznat koncept priređivačima politika, stručnjacima i široj javnosti. Nalazi i zaključci rada temelje se na empirijskom istraživanju provedenom u okviru međunarodnog FP7 projekta WILCO – Welfare Innovations at Local Levels in Favour of Cohesion, unutar kojeg su studirani izabrani gradovi (u Hrvatskoj su to bili Zagreb i Varaždin); obilježja njihovih socijalnih sustava te su analizirani identificirani primjeri socijalnih inovacija. Lokalni socijalni sustavi gradova u istraživanju tek djelomično odražavaju karakteristike nacionalnih socijalnih režima, a otvorenost i podrška lokalnih vlasti ključna je za razvoj i održivost socijalnih inovacija. Većina istraživanih inovacija je u području usluga, iako se inovacije prepoznaju i u inovativnim instrumentima regulacije i socijalnih prava, novim oblicima vladavine te novim modalitetima rada i financiranja organizacija te one mogu utjecati na postupne promjene samih lokalnih socijalnih sustava. U hrvatskom kontekstu razlikujemo tri tipa socijalnih inovacija: (1) inovacije koje nastaju u javnom sektoru, uz podršku stručnjaka izvan sektora, (2) inovacije koje dolaze iz inozemstva, kao rezultat inozemnih financijskih programa te (3) inovacije koje dolaze iz civilnog društva, temeljem samoorganizacije građana. Dok se u primjerima nekih zapadnoeuropskih gradova javni sektor sa svojim profesionalnim kapacitetima prepoznaje kao važan proizvođač socijalnih inovacija,

* Gojko Bežovan, Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb, Nazorova 51, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia, gojko.bezovan@pravo.hr

u Hrvatskoj prijašnja iskustva te istraživanja provedena u projektu sugeriraju da većina socijalnih inovacija dolazi iz civilnog društva, pri čemu je razina kulturnog i socijalnog kapitala važan preduvjet razvoja i uspjeha inovacija.

Ključne riječi: socijalne inovacije, socijalna kohezija, socijalne usluge, vladavina, lokalni socijalni sustavi, Europa, Hrvatska.

UVOD

Socijalne države u 21. stoljeću stoje pred izazovima ostvarivanja socijalne kohezije u društvu koje je obilježeno dubokim transformacijama i pojavom novih socijalnih rizika. Promjene trendova koje uključuju demografske promjene, promjene obiteljske strukture, klimatske promjene, promjene na tržištu rada, rastuće nejednakosti, velike razlike među gradovima postavljaju zahtjeve za socijalnim inovacijama. S novim se socijalnim rizicima ljudi danas susreću tijekom cijelog svog života, kao posljedicom gospodarskih i društvenih promjena vezanih uz prijelaz na postindustrijsko društvo. Među nove socijalne rizike uvrštavamo posjedovanje nedostatnih ili zastarjelih vještina zbog promjene obrazaca ekonomije i rada, nedovoljnu, odnosno neodgovarajuću obrazovanost koja je posljedica nepriuštivosti i nedostupnosti obrazovanja koje je potrebno za suvremeno tržište radne snage, poteškoće u usklađivanju radnih i obiteljskih obaveza, samohrano roditeljstvo, potrebe skrbi o starijim ili nemoćnim osobama, nedovoljnu pokrivenost sustavom socijalne zaštite zbog neprilagođenog funkcioniranja sustava ili atipične radne karijere (Bonoli, 2005., 2007.; Esping-Anderson, 2002.; Taylor-Gooby, 2004.). Skupine koje se pritom mogu izdvojiti kao one u najvećem riziku su mladi, oni s niskom razinom vještina te žene. Kao posljedica širenja novih socijalnih rizika »novi oblici socijalne nestabilnosti i prekarosti javljaju se diljem Europe« (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 17). Pod

utjecajem novih socijalnih rizika građani se sve više nalaze u stanju »socijalne ranjivosti« (Ranci, 2010.), a koju karakterizira nestabilnost u kontekstu ograničenja pred kojim se nalaze socijalne države.

Ekonomska kriza koja je zadnjih godina pogodila Europu potakla je brojne rasprave o traženju novih putova, kreiranju novih pristupa i koncepata socijalnih i ekonomskih politika (Crouch, 2011.). Europske socijalne države nalaze se pred odgovorima na nove socijalne rizike koji su posredovani kombinacijom čimbenika povezanih s nesigurnošću zaposlenja, smanjenih kapaciteta za skrb unutar obitelji te smanjenom učinkovitosti i prikladnosti socijalnih institucija. Nove socijalne činjenice idu zajedno s ideološkim zaokretom prema neoliberalnom pristupu u kojem se intervencije socijalne politike gledaju kao trošak koji ometa ekonomski razvoj što dovodi do radikalnih promjena u programima socijalne zaštite (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.; Crouch, 2011.).

Literatura o novim socijalnim rizicima (Talyor-Gooby, 2004.; Bonoli 2005., 2007.) govori da socijalne države u Europi stoje ne samo pred izazovima zauzdavanja socijalnih troškova nego i rastućih potreba koje nisu na odgovarajući način podmirene sadašnjim socijalnim programima. Čak i pripadnici srednjih slojeva postaju ranjivi i sve su izloženiji socijalnim rizicima.

U potrazi za novim načinima borbe s najizazovnijim socijalnim problemima razvija se koncept socijalnih inovacija. U pozadini socijalnih inovacija su aspekti

istog duha vremena koji inspiriraju velike priređivače socijalnih reformi, kao npr. raspore u smislu ključnih pojmova, kao što su, »iz socijalne skrbi prema omogućujućoj državi¹«, »aktivirajuća socijalna država« sa svojim »obnovljenim naglaskom na sudjelovanju i aktivaciji građana« ili različiti koncepti »socijalne države ulaganja« (Evers i Ewert, 2012.: 16; Morel, Palier i Palme, 2012.; European Commission, 2013.b).

Europska unija stavlja fokus na socijalne inovacije u svojim politikama. Strategija Europa 2020 uvelike računa na socijalne inovacije na putu ostvarivanja glavnih aspekata razvoja Europe – zapošljavanja, inovacija, edukacije i socijalnog uključivanja. U tome je posebno značajan Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EASI)². Paket za socijalno ulaganje (European Commission, 2013.b) kao javno-politički okvir za preusmjeravanje javnih politika zemalja članica prema socijalnom ulaganju potiče inovacije u socijalnoj politici, isprobavanje novih pristupa i poziva države članice da razviju konkretne strategije socijalnih inovacija. Europska unija također snažno zagovara istraživanje socijal-

nih inovacija. Pokrenuta je inicijativa Socijalne inovacije Europa³ s ciljem izgradnje područja socijalnih inovacija u Europi. Trenutno više FP7 istraživačkih projekata⁴ tematizira socijalne inovacije iz različitih aspekata pokušavajući izraditi korpus znanja koji bi bio preduvjet njihovom razvoju i održivosti. Također, novi istraživački program Europske unije HORIZON 2020 stavlja naglasak na razvijanje novih oblika inovativnosti i bit će usmjeren na projekte istraživanja i razvijanja socijalnih inovacija u svojim pozivima.⁵

Polazi se od pretpostavke kako socijalne inovacije mogu dijelom premostiti financijske probleme lokalnih socijalnih programa i ojačati socijalnu koheziju. Svakako, dometi socijalnih inovacija mogu biti različiti i dalekosežniji (Howaldt i sur., 2014.), međutim, ovdje se zbog tematskog okvira projekta usmjeravamo na rečeno poslanje socijalnih inovacija.

U ovom radu analizira se uloga socijalnih inovacija u jačanju socijalne kohezije u europskim urbanim kontekstima te specifično u Hrvatskoj. Metodološko-konceptualni okvir i analizirana empirijska građa u ovom radu nastala je u okviru međunarod-

¹ Omogućujuća država (eng. *enabling state*) je ona koja pruža javnu potporu za aktivnije preuzimanje osobne odgovornosti. Ona uvažava da je aktivno sudjelovanje u zajednici i građanskom životu, posebice kroz aktivnosti organizacija civilnog društva, važno za poboljšanje dobrobiti građana. (Evers, Ewert i Brandsen, 2013.).

² U okviru programa posebno se naglašava i socijalno eksperimentiranje i mjerenje utjecaja provedenim projektima. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>.

³ Više na: <https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/en>.

⁴ Istraživački FP7 projekti koji trenutno tematiziraju socijalne inovacije su: SI-DRIVE Social Innovation: Driving Force of Social Change (više o projektu na: <http://www.si-drive.eu/>); TRANSIT - Transformative Social Innovation Theory project (više o projektu na: <http://www.transitsocialinnovation.eu/>); CRESSI - Creating Economic Space for Social Innovation (više o projektu na: <http://www.sbs.ox.ac.uk/ideas-impact/cressi/>); SIMPACT - Boosting the Impact of Social Innovation in Europe through Economic Underpinnings (više o projektu na: <http://www.simpact-project.eu/>); EFESIIS - Enabling the flourishing and evolution of social entrepreneurship for innovative and inclusive societies (više o projektu na: <http://www.fp7-efeseiis.eu/>); SEFORIS - Social Enterprise as Force for more Inclusive and Innovative Societies (više o projektu na: <http://siresearch.eu/social-enterprise/project/seforis/>); TSI - The Contribution of the Third Sector to Europe's Socio-economic Development (više o projektu na: <http://thirdsectorimpact.eu/the-project/>).

⁵ Posebice u okviru programskog dijela »Societal Challenges«, unutar prioriteta »Europe in a changing world - Inclusive, innovative and reflective societies«. Više informacija na: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/europe-changing-world-inclusive-innovative-and-reflective-societies>.

nog projekta »WILCO – Welfare innovations at local levels in favour of cohesion«⁶. Ovdje razmatramo koncept socijalnih inovacija, njegovo značenje i obilježja. Zatim, istražujemo karakteristike lokalnih socijalnih sustava u urbanom kontekstu i njihovu ulogu u jačanju socijalne kohezije. Središnji dio rada analizira socijalne inovacije u komparativnom kontekstu te obilježja i domete socijalnih inovacija u hrvatskim gradovima. U tom kontekstu, odgovora se na ključno pitanje – što čini socijalne inovacije uspješnima i koje su moguće prepreke njihovoj ukorijenjenosti i održivosti? Slijedom toga, raspravlja se o izazovima razvoja socijalnih inovacija kao mogućih izglednih doprinosa jačanju socijalne kohezije. Zaključno se razmišlja o mogućim načinima poticanja socijalnih inovacija kao integralnih dijelova moderne socijalne politike.

KONCEPT SOCIJALNIH INOVACIJA

Socijalne inovacije⁷ javljaju se kao naznake novog promišljanja održivosti socijalnih politika kako bi se osigurao društveni i ekološki održiv rast, bolja radna

mjesta i veća kvaliteta života⁸. Socijalne inovacije su socijalne kroz ciljeve i sredstva – nove ideje (proizvodi, usluge i modeli) koji istovremeno podmiruju socijalne potrebe (učinkovitije nego alternative) i stvaraju nove društvene odnose ili suradnje. Inovacije su dobre ne samo za društvo već povećavaju i sposobnosti pojedinaca za djelovanje (BEPA, 2010.). Predstavljaju nove ideje, institucije ili načine rada koji djelotvornije podmiruju socijalne potrebe. One u sebi sadrže relacijsku komponentu, što znači da se ne odnose samo na određene akcije, već i na procese mobilizacije i participacije te ishod tog procesa koji vodi k poboljšanju u određenim domenama socijalnih odnosa, strukture vladavine, većeg kolektivnog osnaživanja (Moulaert i sur., 2013.; Howaldt i sur., 2014.).

Glavni je cilj socijalnih inovacija pronaći rješenja za socijalne probleme: prepoznavanjem i pružanjem novih usluga koje poboljšavaju kvalitetu života pojedinaca i zajednica, identificiranjem i provođenjem procesa integracije na tržištu rada, novim sposobnostima, novim radnim mjestima i novim oblicima sudjelovanja, kao različitim elementima koji pridonose poboljšanju položaja pojedinaca (Pol i Ville, 2007.:

⁶ U partnerstvu 10 europskih istraživačkih institucija, projekt se provodio od 2010. do početka 2014. godine, a financirala ga je Europska komisija u okviru FP7 programa. Partner u projektu iz Hrvatske bio je Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za socijalnu politiku, pod vodstvom prof. dr. sc. Gojka Bežovana (više o projektu dostupno na: <http://www.wilcoproject.eu/>). Projekt je bio usmjeren na proučavanje socijalnih inovacija vezanih za tri demografske skupine, a koje su posebice izložene rizicima: mlade, migrante i žene. Što se tiče područja politika, projekt je bio usmjeren na tri područja gdje su nejednakost i isključenost posebno prisutni: skrb za djecu, nezaposlenost i stanovanje.

⁷ Potrebno je naglasiti da su socijalne inovacije kvazikoncept (Jensen i Harrison, 2013.: 14) koji nije sasvim određen i istraživači ga koriste s donekle različitim razumijevanjima njegova značenja.

⁸ Socijalne inovacije su normativno određene kao dobre i s pozitivnim utjecajima na društvo. Za razliku od toga, imamo deskriptivno određenje koje opisuje što one rade i ambivalentno je prema tome jesu ili »dobre« ili »loše« (imaju li neutralne ili negativne posljedice). Prema tom viđenju, one su prvenstveno socijalne jer mijenjaju odnose i strukture. Međutim, brojne definicije govore o »ljudski potrebama«, »dobrobiti« ili »kvaliteti života« koji su inherentno normativni koncepti. U tekstu smo skloniji normativnom pristupu koji procjenjuje socijalne inovacije prema onome što se smatra pozitivnim utjecajima ili dobrim ciljevima kojima društvo teži. Ipak, bitno je napomenuti da je mnogo lakše postići konsenzus oko toga što je novo nego je li bolje ili učinkovitije jer to često ovisi o individualnim ili kolektivnim orijentacijama ili prioritetima te načinima mjerenja socijalnog utjecaja koji inovacija postiže.

880). Općenito, pojam se koristi za opisivanje: društvene transformacije, modela upravljanja organizacijom, socijalnog poduzetništva, razvoja novih proizvoda, usluga i programa, modela upravljanja, osnaživanja i izgradnje kapaciteta (Young Foundation, 2012.a.: 5)⁹.

Ovaj koncept obuhvaća ne samo nove ideje, već preoblikovanje i ponovno korištenje postojećih ideja u nalaženju novih primjena za ideje koje su već postojale. Osim u proizvodima i uslugama, socijalne inovacije mogu se širiti u obliku ideja, vrijednosti, alata i navika. Socijalne inovacije sadrže vrijednosti solidarnosti i jednakosti podupirući istraživanja i akcije koje za cilj imaju izgradnju uključivijeg društva (Maluvert, MacCallum i Hiller, 2013.).

Jedno od inherentnih obilježja socijalnih inovacija jest da se odvijaju preko granica javnog, privatnog, civilnog sektora te kućanstava. Njihovi izvori mogu doći iz akademskih istraživanja, političkih kampanja, civilnog društva, javnog sektora, socijalnog poduzetništva¹⁰, novih tehnologija i mnogih drugih domena. Ljudi i organizacije uključeni u njih su raznovrsni. Socijalne inovacije oslanjaju se na inventivnost građana, civilnog društva, lokalnih zajednica, poslovnog sektora i javnih službenika te uslužnog sektora. Otvaraju se mogućnosti za civilno društvo, javni sektor i tržište kako bi proizvodi i usluge bolje naslovili potrebe pojedinca i očekivanja zajednice. U tom pogledu, one su »elementi društvene promjene koji stvaraju nove društvene činjenice,

odnosno utječu na ponašanje građana ili pojedinih društvenih skupina na prepoznatljiv način s orijentacijom prema ciljevima koji nisu u prvom redu ekonomski motivirani« (Howaldt i Schwarz, 2010.: 23).

Socijalna inovacija opisuje cijeli proces u kojem se razvijaju novi odgovori na socijalne potrebe kako bi se postigli bolji socijalni učinci. Prema Mulganu (2007.), proces socijalnih inovacija sastavljen je od 4 glavna elementa:

- 1) identifikacija novih/nepodmirenih/nea-dekvatno podmirenih socijalnih potreba
- 2) razvoj novih rješenja koja bi odgovorila na te socijalne potrebe
- 3) evaluacija učinkovitosti novih rješenja u podmirivanju socijalnih potreba
- 4) postupno širenje učinkovitih socijalnih inovacija

BEPA (2010.: 53) proces socijalnih inovacija identificira ponešto drugačije u šest faza. Prvo, ideja se pojavljuje, problem je dijagnosticiran i pitanje je uokvireno, tako da se ne samo simptomi nego i temeljni uzroci počnu rješavati. Druga faza je generiranje ideja o načinima za rješavanje identificiranog problema.¹¹ Treća faza uključuje pilotiranje ideje kroz pilot projekte s povratnim informacijama korisnika i stručnjaka. Četvrta faza ostvaruje prijelaz iz pilota na čvrsto uspostavljenu socijalnu inovaciju u identificiranju pravnih i fiskalnih oblika i izvora prihoda kako bi se

⁹ Young Foundation je *think tank* organizacija sa sjedištem u Londonu. Osnovao ju je Michael Young, britanski sociolog i društveni aktivist koji je stvorio više od 60 organizacija. Young Foundation je jedan od vodećih centara s izraženim istraživačkim i praktičnim radom, koji se bavi socijalnim inovacijama kao alatom borbe protiv strukturnih nejednakosti (više na: <http://youngfoundation.org/>).

¹⁰ Postoji jasna poveznica između civilnog društva, socijalnih inovacija i socijalnog poduzetništva. Socijalno poduzetništvo često se javlja kao inovativan oblik djelovanja organizacija civilnog društva, dok s druge strane socijalna poduzeća gotovo po definiciji razvijaju socijalne inovacije u svom djelovanju. Socijalno poduzetništvo i socijalne inovacije gledaju se kao dio rješenja (OECD, 2010.) jer oboje za cilj imaju pružiti inovativna rješenja za neriješene socijalne probleme, stavljajući stvaranje socijalne vrijednosti u središte svoje misije.

¹¹ Preporuča se, na primjer, *brainstorming* s dionicima, primjeri iz drugih područja ili sektora.

osigurala dugoročna održivost inovacija u budućnosti. Peta etapa odnosi se na širenje socijalne inovacije s dokumentiranim rezultatima u većoj grupi ili drugim zajednicama ili državama. Šesti i posljednji stadij je kada se posve novi načini razmišljanja i rada etabliraju. To obično uključuje mnoge elemente (društvene pokrete, poslovne modele, zakone i propise, podatke, istraživanja i infrastrukturu) i aktere iz svih sektora (javni, privatni i neprofitni, neformalni).

Oba pristupa slijede istu logiku i imaju jasnu liniju od prepoznavanja problema ili rizika i identifikacije potencijalnog učinkovitog inovativnog rješenja do mobilizacije svih raspoloživih resursa i uspostavljanja inovacije koja bi trebala biti dugoročno održiva i utjecati na promjene modaliteta rada i razmišljanja. Proces socijalne inovacije je refleksivan i uključuje učenje u svim fazama procesa.

Neka zajednička obilježja socijalnih inovacija prema »The Young Foundation« (2012.a.: 21-23) su da socijalne inovacije često dolaze odozdo, geografski su raspršene i lokalne. Granice između proizvođača i potrošača se pri tome sve više gube. Korisnici postaju proizvođači ili *prosumers*. Temeljna ideja koja se često naziva koprodukcijom je da su ljudi vrijedan resurs i da nijedna usluga ne smije ignorirati ovaj resurs koji može biti učinkovit. Socijalne inovacije su razvijene zajedno s ili direktno od strane korisnika, a ne samo isporučene njima. Kao rezultat toga, socijalne inovacije također se mogu identificirati prema vrsti veza koje stvaraju. One mogu dovesti do novih oblika vladavine, novih i boljih oblika suradničkog djelovanja, poboljšati uključivanje i sudjelovanje marginaliziranih i/ili nedovoljno zastupljenih skupina,

ili mogu u potpunosti promijeniti odnose. Socijalne inovacije podrazumijevaju novi model vladavine koji prelazi tradicionalne okvire odgovornosti s aktivnim uključivanjem građana.

One često prepoznaju i eksploatiraju resurse koji bi inače biti potraćeni, nedovoljno korišteni ili se ne koriste uopće. U nekim slučajevima, ti resursi mogu biti latentni¹², materijalni¹³ i/ili fizički¹⁴. Socijalne inovacije povećavaju sposobnost društva za nošenje s novim zahtjevima i izazovima. One uključuju relevantne dionike, osnažuju ih te prelaze organizacijske i sektorske granice. To se podudara s pojmom otvorenih inovacija. Relevantni dionici donose svoje znanje, informacije, vještine, iskustva i resurse. Kao rezultat proizvedeni ishodi inovativnih procesa su relevantniji (Voorberg, Bekkers i Tummers, 2013.). Socijalne inovacije mogu transformirati vladavinu stvaranjem novih mehanizama koji pružaju resurse, nove kolektivne aktere i načine utjecaja na donošenje odluka (Miquel, Cabeza i Eizaguirre Anglada, 2013.: 155).

Općenito govoreći, može se reći da su socijalne inovacije otvorene umjesto zatvorene kada je u pitanju razmjena znanja i vlasništva nad znanjem, multidisciplinarnost i integriranije u rješavanje problema od jednodimenzionalnih rješenja jednog odjela ili jedne struke kako se to radilo u prošlosti. One su sudioničke i osnažuju građane i korisnike, umjesto da su vođene od strane stručnjaka pristupom odozgo prema dolje. Često su lokalno ukorijenjene i vođene potražnjom, a ne ponudom, pri čemu su napravljene po mjeri pojedinaca umjesto masovno proizvođene, jer se većina rješenja mora prilagoditi lokalnim okolnostima i pojedincima.

¹² Kao što su vještine koje zajednice imaju na raspolaganju.

¹³ Najčešće su to financijska sredstva koja se mogu prikupiti kao različite donacije.

¹⁴ Objekti i fizički prostori u kojima se mogu odvijati aktivnosti često daju dodatan identitet, posebno urbanim inovacijama.

KARAKTERISTIKE LOKALNIH SOCIJALNIH SUSTAVA EUROPSKIH GRADOVA

Europski gradovi su u zadnjih deset godina karakterizirani »ekonomskim, socijalnim i političkim procesima koji pridonose ugrožavanju njihove unutarnje socijalne kohezije« (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 277). Kao posljedica nejednakosti i socijalne polarizacije povećali su se rizici od socijalne isključenosti te pogađaju ne samo siromašnu populaciju već i značajan dio srednjih slojeva, koji su tradicionalno imali dobar socijalni položaj.

Veliki gradovi su epicentri tenzija ostvarivanja ekonomske i socijalne ravnoteže u razvoju. Pred gradove se postavljaju zahtjevi kompetitivnosti (Musterd i Murie, 2010.) i očekuje se da oni budu ustrojani na poduzetničkim načelima, a što onda jača procese socijalne polarizacije. U tom smislu, gradovi su pred novim izazovima pomirenja kompetitivnosti i socijalne kohezije (Ache i sur., 2008.). Vranken (2008.) odgovore na nove izazove vidi u novom tipu urbane vladavine koja će poticati inovacije, a koje će doprinijeti novim oblicima socijalizacije i socijalne kontrole te novim oblicima solidarnosti. U tom se kontekstu na razini Europske unije zagovara proces europeizacije gradova (Hamedinger i Wolffhardt, 2010.) naspram procesima globalizacije prožetim liberalnom ideologijom koji rezultiraju podijeljenim, dualnim gradovima u SAD-u.

Power (2000.: 1) navodi da su socijalni rizici gotovo u potpunosti urbani problem i da gradovi koncentriraju i intenziviraju socijalne probleme. Ranci (2010.) je pokazao da socijalni rizici nisu homogeno raspršeni

u Europi. Njegovi rezultati sugeriraju da je lokalnost još uvijek važna i regionalne i urbane specifičnosti mogu igrati bitnu ulogu u konfiguriranju socijalnih rizika.

Politike koje se odnose na pružanje skrbi sve više se planiraju i provode na lokalnoj razini, isto tako i druge urbane politike, što se prema načelima supsidijarnosti može i očekivati. Lokalni socijalni sustavi definiraju se kao specifične konfiguracije lokalnih socijalnih uvjeta i potreba kao i resursa dionika i pristupa koji su karakteristični za svaki pojedini grad (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.). Oni predstavljaju dinamična rješenja u kojima su specifični lokalni socioekonomski i kulturni uvjeti doveli do različitih mješavina formalnih i neformalnih aktera, koji su uključeni u pružanje skrbi (Andreotti i Mingione, 2014.). Pod tim se misli ne samo na lokalne vlasti, nego i na složenu kombinaciju društvenih i političkih institucija i aktera koji čine sustav, a koji su međusobno oblikovani kulturnim i povijesnim faktorima i procesima. Nalazi istraživanja pokazuju kako lokalne socijalne politike gradova odražavaju u većoj mjeri nacionalne orijentacije i obilježja socijalnih režima, nego lokalne specifičnosti (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 290). No, obnovljena važnost lokalnosti i umnažanje relevantnih dionika doveli su do značajnog širenja raspona politika i modaliteta njihove provedbe (Andreotti i Mingione, 2014.).

WILCO projekt je istraživao lokalne socijalne sustave na temelju tipologije gradova uključenih u projekt¹⁵. Tipologija socijalne strukture gradova¹⁶ u WILCO projektu razlikovala je (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 283-284) uključive gra-

¹⁵ U analize projekta bilo je uključeno 20 europskih gradova: Amsterdam, Nijmegen, Berlin (Kreuzberg-Friedrichshain district), Münster, Milan, Brescia, Genève, Bern, Barcelona, Pamplona, Zagreb, Varaždin, Lille, Nantes, Warsaw, Plock, Birmingham, Kent (Medway), Stockholm i Malmö.

¹⁶ U sagledavanju socijalne strukture gradova, analizirani su podaci o nezaposlenosti, udjelu privatnog vlasništva stanova/kućama, indeksu fertlnosti i udjelu stranih rezidenata.

dove koji pružaju svojim građanima dobre šanse da nađu posao i stan, da imaju djecu te u kojima socijalna ranjivost nije raširena, već je situacija koja više pogađa specifične manjine. Tu su još i gradovi sa selektivnim tržištem rada u kojima je nezaposlenost srednje do veće razine te ih karakterizira visoka stopa fertiliteta i homogenosti populacija. Socijalni rizici su koncentrirani na tržištu rada, lokalne ekonomije u tim gradovima su ograničene konkurentnosti i oni imaju teškoća u prilagodbi na postindustrijsku ekonomiju. Na kraju imamo ranjive gradove koji imaju visoku stopu nezaposlenosti i neaktivnosti, visok stupanj vlasništva stanova i rastuću etničku heterogenost. Oni su u velikom riziku socijalne ranjivosti jer kombiniraju slabe prilike na tržištu rada sa snažnim demografskim tenzijama.

U konceptualiziranju položaja gradova navedena dimenzija kombinirana je s modelima lokalne socijalne politike¹⁷ koji su bili podijeljeni na potpuno univerzalističke politike, fragmentirane politike i rezidualne politike. Kod potpuno univerzalističkih politika prepoznatljive su snažne socijalne intervencije u svim područjima socijalne politike. Politike temeljene na statusu zaposlenosti prakticiraju intervencije koncentrirane na pasivnu i aktivnu zaštitu na tržištu rada. Za fragmentirane politike svojstveno je da su politike tržišta rada razvijene, ali segmentirane i slabo uključive, skromna je briga za djecu, a socijalno stanovanje marginalno. Naposljetku, rezidualne politike karakterizira malen opseg socijalne zaštite i nema osobito razvijenih socijalnih politika (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 286-289).

Slika 1.
Tipologija lokalnih socijalnih sustava

		Kluster gradova baziran na strukturnim socijalnim indikatorima		
		Uključivi gradovi	Gradovi sa selektivnim tržištem rada	Ranjivi gradovi
Modeli lokalnih socijalnih sustava	Univerzalističke socijalne politike	Stochoim Amsterdam	a Maimo, Nijmegen Munster	
	Politike temeljene na statusu zaposlenja	Geneva Bern Berlin	b Birmingham Lille Nantes	Medwey
	Fragmentirane politike		c Milan Brescia Barcelona	Pamplona
	Rezidualne politike			d Zagreb Warsaw Plock Vareždin

Izvor: prilagođeno prema Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 291.

¹⁷ Modeli lokalne socijalne politike bili su analizirani prema dimenzijama obuhvata politika tržišta rada, udjela socijalnog stanovanja, obuhvata usluga brige za djecu te socijalnog uključivanja imigranata

Klasifikacija gradova Europe analiziranih u projektu (slika 1.) govori da se u sjeverno europskim gradovima univerzalističke socijalne politike kombiniraju s uključivom socijalnom strukturom u većim gradovima i sa selektivnijim tržištem rada u manjim gradovima. U kontinentalnim gradovima pristup socijalnim beneficijama baziran je na statusu zaposlenja i kombinira se s uključivom socioekonomskom strukturom u bogatim švicarskim gradovima i njemačkom glavnom gradu i sa selektivnijim tržištem rada u francuskim gradovima. U južnim gradovima segmentirane socijalne politike kombiniraju se sa selektivnom socioekonomskom strukturom u talijanskim gradovima i Barceloni te u ranjivom gradu Pamploni. Ta se dva elementa selektivnosti međusobno osnažuju ostavljajući mnoge građane izvan najrelevantnijih sfera integracije tržišta rada i socijalne zaštite. Na kraju, gradovi srednjoistočne Europe¹⁸ kombiniraju ranjivu socioekonomsku strukturu s rezidualnim socijalnom politikama. Ovdje se ta dva elementa slabosti osnažuju čineći rizik socijalne ranjivosti raširenijim.

U sagledavanju ranjivosti gradova bivših socijalističkih zemalja, u koje spadaju i hrvatski gradovi, bitno je naglasiti da su njihovi obrasci urbanizacije bili različiti u odnosu na zapadne gradove (Bertaud, 2004.; Tosics, 2010.). Razina kvalitete života u postsocijalističkim gradovima je znatno niža nego u zapadnim gradovima, te u skladu s Lisabonskim mjerilima gradovi iz novih zemalja članica su manje konkurentni od gradova u starim članicama EU-a (European Commission, 2007.). Brza ekonomska i socijalna diferencijacija

u postsocijalističkim gradovima dovela je do povećanja nezaposlenosti, pada životnog standarda, rastućih socijalnih problema i siromaštva. Institucionalne promjene u pravcu decentralizacije daju više snage i odgovornosti gradovima. Lokalne vlasti su odgovorne, među ostalim, za fizičku infrastrukturu i pružanje socijalnih usluga. U isto vrijeme, njihov fiskalni kapacitet je ograničen, što ih čini izrazito ovisnim o politički uvjetovanim transferima iz državnog proračuna i izloženim procesu privatizacije postojećih resursa (Bežovan, Matančević i Baturina, 2012.). Postsocijalistički gradovi teško se nose sa sve većim izazovima proizročenih gospodarskom krizom, a prije svega s nezaposlenošću i socijalnom polarizacijom (Bežovan, 2014.)¹⁹.

Iako u širem kontekstu lokalni socijalni sustavi reproduciraju nacionalne socijalne režime, samo polovica gradova je u istom položaju glede socijalne strukture i socijalnih politika kao drugi grad u istoj državi. Stoga se može zaključiti da je, iako nacionalni socijalni režimi igraju ulogu u utjecaju na lokalnu socijalnu koheziju, značajan utjecaj specifičnih socijalnih, demografskih i ekonomskih obilježja lokalnog konteksta (Ranci, Brandsen i Sabatinelli, 2014.: 291).

Lokalni socijalni sustavi su pred sve većim izazovima, to traži veću odgovornost svih i sve raznovrsnijih aktera kako bi se suočili s nejednakošću i socijalnom ranjivošću. Postojeći instrumenti lokalnih socijalnih sustava su nedovoljni da bi učinkovito odgovorili na ove socijalne probleme, posebice u gradovima koji imaju tendenciju ranjive socioekonomske strukture i u kojima su socijalne politike rezidualne. Kombinacija individualizacije i destandar-

¹⁸ Zagreb, Varaždin, Varšava i Plock.

¹⁹ Ovo je bio jedan od tematskih okvira konferencije »Social and economic conflicts of transition towards democracy and market economy - Central and Eastern Europe 25 years after, in a comparative perspective: 25 years of Metropolitan Research Institute (MRI)«, održane od 2. do 4. studenoga 2014. u Budimpešti. Dostupno na: <http://mri.hu/en/about-us/mri25/>

dizacije također dovodi u pitanje sposobnost lokalnih socijalnih sustava za proširenje pružanja socijalnih usluga i promicanje oblika kontekstno specifične prilagodbe. Odnosno, upitan je poticaj za raznolikost u vrstama usluga i akterima pružanja tih usluga, te koliko se stoga daje prostor inovativnim partnerstvima između javnih i privatnih (tržište i treći sektor) aktera (Andreotti i Mingione, 2014.: 9). Neupitno je i postojanje sve veće potrebe za poboljšanom koordinacijom u odnosima koji postaju sve kompleksniji, na horizontalnoj i vertikalnoj razini. U pokušaju lokalnih vlasti da se nose s novim i postojećim socijalnim problemima, one razvijaju nove oblike vladavine. Pri tome uključuju širi raspon aktera u pripremu i provedbu politika. Također uključuju i inicijative »odozdo« koje su nastale kao reakcija na različite propuste politika (Evers i Ewert, 2013.: 296).

Socijalne inovacije u ovom projektu analiziraju se kao inicijative koje dolaze odozdo, a koje potencijalno mogu dati doprinos jačanju socijalne kohezije u kontekstu jačanja lokalnih socijalnih sustava.

SOCIJALNE INOVACIJE U LOKALNIM SOCIJALNIM SUSTAVIMA EUROPSKIH GRADOVA

Rezultati komparativne analize

WILCO projekt je, analizirajući pri-
stupe i instrumente socijalnih inovacija
na lokalnoj razini, identificirao zajedničke

osobine i obilježja većeg broja studija slu-
čaja²⁰. Proučavanjem socijalnih inovacija,
empirijski su se utvrdili inovativni obrasci i
pristupi, različiti od tradicionalnih značajki
lokalne socijalne politike. Oni se odnose na
pet dimenzija: (1) načine pružanja usluga
korisnicima²¹, (2) pitanja regulacije i pra-
va, (3) vladavinu, (4) modalitete rada i fi-
nanciranja te (5) aspekte razvoja lokalnih
socijalnih sustava (Evers i Ewert, 2012.;
Evers, Ewert i Brandsen, 2013.; Brandsen,
2014.a).

Većina proučavanih socijalnih inova-
cija u ovom uzorku iz područja je usluga.
U analizi pružanja usluga korisnicima na-
lazimo ulaganje u sposobnosti s kojima se
jačaju kompetencije i samopouzdanje ljudi.
Izbjegavaju se ciljanja sa stigmatizacijskim
učinkom kroz neizravnije oblike obraćanja
ljudima. Premošćuje se jaz između profes-
ionalnih usluga i potreba iz života ljudi,
kako bi se usluge učinile dostupnijima ra-
zličitim grupama korisnika. Priređuju se
paketi personaliziranih potpora koji pove-
zuju usluge kako bi se podmirile složene
potrebe korisnika. Pokazuje se kako su ino-
vacije manjeg opsega u uslugama dostupni-
je za razvijanje socijalnim poduzetnicima,
skupinama građana i drugim dionicima od,
primjerice, visokotehnoških proizvoda.

Nadalje, socijalne inovacije mogu se
odnositi na regulacije i prava. Inovacije
ove vrste uključuje fleksibilne oblike *ad
hoc* potpora u kojima se nude vremenski
ograničeni krediti, individualne kombina-
cije usluga i pogodnosti za nošenje s novim
socijalnim rizicima te »socijalne ugovore«

²⁰ Istraživanje unutar ovog radnog paketa uključivalo je komparativnu izradu 77 studija slučaja socijalnih inovacija u 20 europskih gradova. Analize socijalnih inovacija izrađene su temeljem polustrukturiranih intervjua i fokusnih grupa s ključnim dionicima inovacija (stručnjaci, korisnici usluga, predstavnici lokalnih vlasti, medija i drugi dionici) te sekundarnih izvora (dokumenti, novinski članci i drugo). Kriteriji za identifikaciju i izbor inovacija bili su inovativnost u određenom (lokalnom) kontekstu, trajanje inovacije od minimalno godine dana te da inovacije odražavaju »miks« pristupa »odozdo« i inicijativa »od vrha prema dolje« kako bi se analizirala dinamika tih međudnosa (Evers, Ewert i Brandsen, 2013.). Analizom svih socijalnih inovacija, one su klasificirane u dimenzije koje navodimo. Za detaljniji pregled svih pojedinačnih socijalnih inovacija pogledati: Evers, Ewert i Brandsen, 2013.

²¹ Većim dijelom tu se misli na socijalne usluge.

za pojedince i grupe koji povezuju pravo na pristup socijalnu programima s obavezom korisnika da rade za sebe i zajednicu.

Socijalne inovacije predstavljaju kombinaciju novih »proizvoda« i nove »procese«, uključujući i unutarnje organizacije odlučivanja i načina interakcije s okolinom. Većina inovacija kojima je cilj razvoj novih vrsta usluga također uključuju promjenu oblika vladavine. Za neke inovacije ovo je središnje pitanje. Kao inovacije u oblicima vladavine nalazimo sve veće umrežavanje različitih vrsta jedinica i organizacija, davanje glasa određenim skupinama, uključivanje novih rizika, skupina i njihovih problema te izgradnju koalicija partnerstva među različitim dionicima koji rade na pojedinih važnim ili istaknutim pitanjima. Civilno društvo može razviti vlastite alternativne politike i započeti dijalog s političkim donositeljima odluka (Osborne i sur., 2005.), što možemo smatrati socijalnim inovacijama u oblikovanjima javne politike te novim vrstama djelovanja i vladavine. Time se potiče aktivno djelovanje civilnog društva u političkom procesu i pospješuje demokratski legitimitet.

Modaliteti rada i financiranja uključuju fleksibilnost u radnim ugovorima i radu na projektima, koja se koristi u pokušajima nošenja s napetošću između zahtjeva za socijalnom sigurnosti i fleksibilnosti. K tome, u ovim tipovima inovacija nalazimo mješovite i proširene radne kolektive u kojima se uspostavljaju oblici interdisciplinarnog timskog rada, koji uključuju volontere i građanski angažman te razine institucionalizacije i sigurnosti ispod tradicionalnih standarda. Različiti tipovi radnih kolektiva koji kombiniraju stručne timove i volontersku uključenost te snažna usmjerenost na misiju i kombiniranje resursa različitih dionika prepoznaju se kao dodane vrijednosti. Novi tip profesionalizma koji, kroz dijalog i uključenost korisnika, kombinira

fragmentirana znanja također je bitan element. Važno je istaknuti kako su pronađeni elementi kreativnog financiranja u kojem se kombiniraju resursi različitih dionika sektora.

Posljednji tip inovacija odnosi se na razvoj lokalnih socijalnih sustava. Ova komponenta naglašava uloge i odgovornosti socijalne politike koje su vezane, osim za odgovornosti lokalne socijalne države, za civilno društvo, tržište, zajednice i obitelji. Razvoj lokalnih socijalnih sustava stavlja naglasak na kombiniranu socijalnu politiku, koja se oslanja na sve sektore lokalnog sustava socijalne skrbi. Prepoznatljiva je raznovrsnost zbog manje standardiziranih, raznovrsnijih i lokaliziranih socijalnih sustava, rebalansiranje socijalnih sustava nadogradnjom komponente zajednice u socijalne sustave te povezivanje ekonomske i socijalne logike te socijalne i urbane politike.

Nakon tipologije socijalnih inovacija proučavanih u gradovima diljem Europe posebno ćemo se osvrnuti na njihove karakteristike i izazove u hrvatskom kontekstu.

Hrvatsko iskustvo socijalnih inovacija

Tematizirajući hrvatsko iskustvo poimanja i razvoja socijalnih inovacija (Bežovan, Matančević i Baturina, 2013.a, 2013.b), uočava se kako su socijalne inovacije zapostavljena tema, koncept nepoznat u sačinjavanju i provedbi programa socijalne politike. Centralizirana i paternalistička država provodi pretjeranu regulaciju u razvoju usluga i socijalnih programa. Lokalni socijalni programi razvijaju se u protustavu spram državnog sustava, a ne koordinirano i planirano (Stubbs i Zrinščak, 2012.), što za posljedicu ima određeni paralelizam, kao i nejednakosti u opsegu i

izdašnosti programa. Prepreke socijalnim inovacijama mogu predstavljati i pretjerana centralizacija, koncentracija moći te mreže ustaljenih elita koje zatvorenosti mogu smanjiti pristup moći i informacijama. Ranija istraživanja o kombiniranoj socijalnoj politici²² pokazala su da u našem kontekstu postoji nepovjerenje i manjak suradnje između različitih relevantnih dionika u socijalnom području (Bežovan, 2007., 2010.). Isto tako, koncept kombinirane socijalne politike više se ukorjenjuje u razvijenijim dijelovima zemlje, može se reći u urbanim kontekstima.

Razvidna je potreba za povećanjem utjecaja dionika prilikom pripreme, donošenja i provedbe socijalnih programa, kao i otvaranje prostora za raspravu o relevantnim izazovima za razvoj kombinirane socijalne politike, među kojima su svakako i socijalne inovacije. K tome, pokazalo se da dio osoblja socijalnih ustanova i državne uprave ima rezerve prema kompetencijama zaposlenih u socijalnim organizacijama civilnog društva (Bežovan i Zrinščak, 2007.). Koncept najbolje prakse nije prepoznat

kao instrument politike. Međutim, civilno je društvo ipak prepoznato kao prostor za raspravu o socijalnim inovacijama te kao nova perspektiva za rješavanje socijalnih rizika na inovativne načine²³. U hrvatskom kontekstu, istraživanje je prepoznalo tri tipa potencijalnih izvora socijalnih inovacija²⁴ (Bežovan, Matančević i Baturina, 2013.a, 2013.b). Prve su inovacije iz javnog sektora koje dolaze uz potporu stručnjaka izvan sektora. Tu nailazimo na probleme profesionalnih (ne)sposobnosti ključnih za daljnji razvoj i održivost socijalnih inovacija. Pored toga, zaposleni u javnom sektoru ne vide se ovlaštenima za inovativno djelovanje takvog tipa koje donekle izlazi iz okvira njihovog »opisa radnog mjesta«. Oni ne osjećaju kako imaju »pravo« za proizvodnju socijalne inovacije jer imaju manjak poticaja i mogućnosti za samostalno djelovanje koje bi otvorilo prostor inovativnosti. U javnom se sektoru očekuje da netko od nadležnih bude »opunomoćen« za inovativno djelovanje, odnosno da se može pozvati na politiku volju.

²² Kombinirana socijalna politika (eng. *welfare mix*) je sustav u kojem vlada, lokalne vlast, organizacije civilnog društva, trgovačka društva (profitni sektor), obitelj (neformalni sektor) te drugi dionici djeluju na mjestu ranijeg monopolskog položaja države. U takvom sustavu vlast prepoznaje organizacije civilnog društva i druge dionike te s njima surađuju u procesu pripreme i donošenja odluka te provedbe socijalnih programa (Bežovan, 2007.). Zanimljivo je kako kombinirana socijalna politika nije načelo na kojem se temelji sustav socijalne skrbi. Socijalne inovacije također nisu načelo u Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, 157/13, 152/14) kojeg bi trebale biti integralni dio, posebice u smislu razvijanja socijalnih usluga i programa socijalnog uključivanja, što pokazuje nedostatak modernizacijskih kapaciteta sustava.

²³ Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016. (www.uzuvrh.hr) prepoznaje socijalne inovacije kao i mogućnosti djelovanja civilnog društva u mnogim posebno važnim područjima poput zapošljavanja, siromaštva, starenja, obiteljske i stambene politike. No, naglašava se upravo nerazvijenost, neprepoznatljivost i nedovoljna istraženost socijalnih inovacija.

²⁴ Ovi nalazi proizlaze iz analize ukupno 7 studija slučajeva, odnosno socijalnih inovacija u dva grada: Zagrebu i Varaždinu. Metodologija projekta predviđela je izbor dva grada u svakoj partnerskoj zemlji, jedan veliki grad i jedan grad srednje veličine. Identificirane su i istraživane sljedeće inovacije, od kojih dio dolazi iz civilnog sektora: Udruga Roda, Udruga Njezina druga šansa, Vrtovi života u Varaždinu te inovacije iz javnog sektora: Socijalno mentorstvo za zapošljavanje teško zapošljivih i marginaliziranih skupina, Program javno-najamnih stanova u Zagrebu te Neprofitna stambena organizacija u Varaždinu i Program javnih radova u Varaždinu. Inovacije nećemo diskutirati u detalje zbog karaktera i opsega rada. Detaljnije o samim inovacijama u Evers, Ewert i Brandsen (2013.) i Bežovan, Matančević i Baturina (2013.a, 2013.b). Izradi studija slučajeva prethodila je analiza obilježja lokalnih socijalnih programa te vrijednosti i diskursa u pozadini tih programa, kako bi se istražila obilježja socio-političkog okruženja u kojima inovacije djeluju, odnosno moguće prepreke, kao i izvori podrške razvoju inovacija.

Zatim imamo inovacije koje dolaze iz inozemstva. One su najčešće rezultat inozemnih financijskih donacija vezanih za određene projekte. Tu nailazimo na probleme održivosti i ukorijenjenosti jer često nakon završetka projekta i kraja financijske potpore projekt nema resurse da se nastavi. Dio je to priče o »koloniziranju« socijalne politike po kojem su teme, prioriteti i usmjerenje djelovanja socijalne politike u nas često ovisne o financiranju i pomoći iz inozemstva.

Konačno, civilno društvo se isto tako javlja kao prostor u kojem nastaju socijalne inovacije²⁵. Ključno je što u civilnom društvu nalazimo socijalni kapital potreban za proizvodnju vidljive, održive pozitivne društvene promjene.²⁶ Međutim, i dalje je prisutno nepovjerenje prema civilnom društvu, što predstavlja značajan faktor koji otežava nove inicijative. Socijalne inovacije koje provode organizacije civilnog društva u području socijalne politike možemo objasniti pomoći teorija heterogenosti i teorija ponude (Bežovan, 2008.). One se u civilnom društvu pojavljuju kao rezultat nepodmirene potražnje za javnim dobrima,

a koju nisu u stanju podmiriti tržište i država. Država zakašnjelo i s upitnom učinkovitošću reagira na nove socijalne rizike i potrebe ranjivih skupina koje su posljedica demografskih promjena, promjena na tržištu rada i u obiteljskoj strukturi. S druge strane, tržište nema socijalnu logiku funkcioniranja pa se civilnom društvu otvara prostor za djelovanje. U civilnom društvu nalazimo poduzetne ljude s idejama koje su spremni razvijati i implementirati kao socijalnu inovaciju, a za podmirenje neke socijalne potrebe. Primjeri konkretnih pozitivnih društvenih promjena²⁷, koje se velikim dijelom mogu opisati kao socijalne inovacije (Bežovan i Matančević, 2016.) svjedoče kako većina takvih promjena proizlazi iz civilno-društvenog okvira, temeljem civilne zauzetosti i entuzijazma pojedinaca, a neke od navedenih inovacija s vremenom su postale integralni dio socijalnih programa i usluga. I ovi primjeri upućuju na određene zajedničke pretpostavke uspješnosti inovacija, kao što su razina i kakvoća socijalnog kapitala, umreženost te spremnost na volonterski angažman.

²⁵ Nalazi istraživanja upućuju na postojanje razlika između razvijenijih zemalja zapadne Europe i bivših socijalističkih zemalja srednjoistočne Europe u smislu pokretača socijalnih inovacija (eng. *drivers of innovations*) i njihove prijemčivosti u lokalnim socijalnim sustavima. U Hrvatskoj se ključnim za socijalne inovacije pokazuje prostor civilnog društva, odnosno samoorganiziranih građana, pri čemu se visoke razine kulturnog i socijalnog kapitala pokazuju kao determinante uspjeha i utjecaja socijalnih inovacija. Na slične zaključke ukazuju i iskustva iz Poljske, gdje studirane inovacije dominantno proizlaze iz građanskog angažmana, odnosno civilno-društvene inicijative (Siemińska, Domaradzka i Matysiak, 2014.). Nasuprot tomu, primjeri inovacija iz Münstera, Njemačka, odražavaju tržišnu logiku kompetitivnosti i investicija, ali istovremeno i tradicije solidarnosti i supsidijarnosti u socijalnoj politici. Ove socijalne inovacije često su utemeljene na međusektorskoj suradnji poslodavaca (profitni sektor), lokalnih vlasti i neprofitnog sektora ili, primjerice, inovacije u području zapošljavanja, koje se javljaju u okviru lokalne samouprave (Boadu i sur., 2014.).

²⁶ O ulozi socijalnog kapitala u proizvodnji socijalnih inovacija vidjeti u: Habisch i Loza Adau (2013.).

²⁷ Bežovan i Matančević (2016.) opisuju sljedeće primjere pozitivnih promjena: udruga Društvo za psihološku pomoć i razvoj njihovog programa psiholoških kriznih intervencija u lokalnoj zajednici, s utjecajem na usustavljenje ove prakse u sustavu odgoja i obrazovanja, udruga Deša iz Dubrovnika, kao jedne od prvih i vodećih udruga u razvoju socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj, uloga udruge Odraz kao pionira »LEADER« pristupa ruralnom razvoju, inovativnog primjera participativnog budžetiranja u nas »Pazi(n) proračun«, primjer nastanka i djelovanja Lokalne akcijske grupe Gorski kotar, primjer utjecaja studentske inicijative na razvoj volonterskih programa i kasnije volonterskog centra u Zadru, doprinos udruge SMART jačanju kapaciteta organizacija civilnog društva i osnivanju Hrvatske mreže volonterskih centara te konačno, primjeri Zagrebačkog inkubatora poduzetništva i njegovog doprinosa razvoju *start-up* projekata i promociji inovativnosti.

Dio organizacija civilnog društva posjeduje organizacijske i profesionalne kapacitete koje im omogućuju da ponude različite vrste učinkovitih i priuštivih socijalnih usluga, kao i razvoj socijalnih inovacija koje će djelovati na otklanjanju novih socijalnih rizika i podmirivanju potreba ranjivih skupina. Istraživanja (Bežovan, 2010.) pokazuju kako organizacije dijelom postaju suvladari u procesima socijalne politike. Međutim, socijalne inovacije u našem kontekstu dolaze kao rezultat nepodmirenih potreba, a ne dobre vladavine. Vladavinu koja bi poticala inovacije (Brandsen i sur., 2015.) karakterizira opća umjerenost na inovacije pri čemu je glavna orijentacija kontinuirana potraga za sinergijom između ekonomske i socijalne politike. Ona snažno potiče suradnju svih dionika u nalaženju rješenja za socijalne probleme. Ostvarivanje takve vrste sinergije i otvorenosti za inovacije u našem kontekstu bi podrazumijevalo poštovanje načela dobre vladavine, koja bi svojim zahtjevima participativnosti, odgovornosti i transparentnosti u donošenju i provođenju politika bila zalogom za moguće promjene prema razvijanju socijalnih inovacija i nošenju s novim socijalnim rizicima.²⁸

Ključni čimbenici izgleda za uspjeh, održivost i širenje inovacija koji su prepoznati u našem kontekstu odnose se na količinu i kakvoću socijalnog kapitala, poduzetnost i stručnu osposobljenost nositelja inovacijske ideje te podršku drugih dionika. Naziru se tragovi utjecaja proučavanih socijalnih inovacija na jačanje socijalne kohezije i poticaje socijalnim reformama odozdo. Volonterski rad, povjerenje i ob-

vezanost na predanu suradnju potkom su hrvatskih socijalnih inovacija.

IZAZOVI RAZVOJA SOCIJALNIH INOVACIJA U URBANOM KONTEKSTU

Nastojanje da se ojača socijalna kohezija i smanje društvene nejednakosti među glavnim su političkim izazovima u Europi. Tradicionalne socijalne politike imaju ograničen utjecaj na socijalnu ranjivost, dok inovativne politike imaju pozitivan učinak te smanjuju vjerojatnost padanja u ranjiv položaj (Ranci, 2011.: 1). Ovdje se u fokus stavlja uloga socijalnih inovacija u lokalnim socijalnim sustavima kao doprinos djelotvornosti socijalnih politika.

Studije slučaja WILCO projekta pokazale su kako su životni ciklusi (procesni nastanka, stabilizacije i postupno povećanje) socijalnih inovacija veoma kontekstualni. Socijalne politike i socijalne inovacije trebamo promišljati zajedno te analizirati potencijale njihovog zajedničkog djelovanja. Studije slučaja potiču nas da razmislimo kako se inovativnost i raznolikost potreba mogu kombinirati s načelima sigurnosti i jednakosti (Ewers, Evert i Brandsen, 2013.). Otvoreno je pitanje nalaženja ravnoteže među zajamčenom razinom socijalne zaštite i otvorenosti za promjene koje donose socijalne inovacije. Također, socijalne inovacije ukazuju nam da se socijalne reforme više trebaju pripremati kroz programe, pilot sheme i evaluacije koje bi svojim ustrojem dopustile i neuspjeh i novi pokušaj »boljeg neuspjeha«, što omogućuje učenje svih dionika socijalne politike.

²⁸ Kearns i Paddison (2000.) posebno ističu pitanje vladavine u gradovima. Prema njima, urbana vladavina nije zapravo pokušaj da se ponovno uspostavi kontrola koliko pokušaj da se upravljaju i reguliraju razlike i bude kreativan u urbanom kontekstu koji proživljava značajne promjene. Rhodes (1997.: 53) stavlja naglasak na mreže kao ključni pomak prema razvijanju urbane vladavine. One, prema autoru, između ostalog, uključuju međuovisnost organizacija iz svih sfera i njihovu stalnu interakciju u razmjeni resursa i pregovaranju zajedničkih svrha, što se za sada teško može reći (Bežovan, 2010.) da je oblik vladavine u našem kontekstu.

Iskustva FP7 projekta WILCO (Brandsen, 2014.) u istraživanju lokalnih socijalnih inovacija pokazala su da većina socijalnih inovacija ostanu lokalne i ograničenog trajanja. Pri tome su uspješnije one koje su integriranije u administraciju lokalnog socijalnog sustava ili čak inicirane od strane lokalne vlasti. Stari model centralizirane kontrole koja se razvila u razdoblju masovne proizvodnje zamijenjen je distributivnim sustavima u kojima su inovacije i inicijative raspršene na periferiji i povezane mrežama. Socijalne inovacije često dobivaju podršku samo kao prakse za popunjavanje praznine u problematičnim zonama. U različitim razinama vide se kao glasnici, s prijedlozima vrijednim da uđu u maticu politika. Postoje različiti stupnjevi otvorenosti za promjene i inovacije u područjima politika i urbanih režima. Značajnim se pokazala uloga podrške održivosti inovacija od strane »premošćujućih« politika u situacijama kada socijalne inovacije djeluju u vremenski i financijski ograničenim pilot programima (Evers i Ewert, 2012.). Socijalne inovacije su nove pojave u socijalnoj politici koje ne pripremaju reforme samo kroz rasprave nego projektima testiraju inovativne ideje u praksi.²⁹ Kao takve, one tek trebaju dobiti svoje mjesto u rječniku reformi socijalnih politika. Stoga je za njihov daljnji razvoj nužno razmotriti što je potrebno za njihovu promociju i poticaj kako bi postale sastavni dio moderne socijalne politike.

UMJESTO ZAKLJUČKA: KAKO POTAKNUTI SOCIJALNE INOVACIJE?

Socijalne inovacije izazivaju promjene u socijalnoj državi odozdo prema gore. To čine često nudeći rješenja za lokalne pro-

bleme ili specifične skupine, odnosno u promjenama u određenim podsustavima socijalne politike. Svojim inovacijskim potencijalom izazivaju nove načine razmišljanja koji bi bili učinkovitiji u prevenciji i otklanjanju novih socijalnih rizika. Socijalne inovacije moraju biti sastavni dio nužnih prilagodbi koje trebaju isprobati nove javno-političke pristupe i odabrati one najdjelotvornije (European Commission, 2013.b). One stavljaju inovativne ideje na testiranje u praksi. Velike nade polažu se u socijalne inovacije kroz male pokrete i lokalne aktivnosti. Upravo one naznačuju potrebu za utopijama u vremenima u kojima »glavna struja« politike govori građanima da ne postoji alternativa »zamrznutih« širih sustava socijalne politike (Evers i Ewert, 2012.).

Promicanje socijalnih inovacija u socijalnoj politici podrazumijeva i usvajanje perspektive potreba, očekivanja i mogućnosti koji su konzistentni s logikom socijalnog ulaganja. Uključuje i mobiliziranje široke palete dionika čije (ne) djelovanje može imati utjecaj na socijalnu zaštitu, uključivanje, koheziju i dobrobit. Isto tako, promiče se kombiniranje vještina, konteksta i kultura u nudi inovativnih odgovora (European Commission, 2013.a: 17). Socijalne inovacije promoviraju kulturu povjerenja i preuzimanja rizika koji je potreban za promociju inovacija. Ključno je postajanje prostora da se čini nešto drugačije. Kao nova rješenja koja učinkovitije podmiruju socijalne potrebe djeluju na neposredno otklanjanje novih socijalnih rizika, ali nudeći rješenja za lokalne probleme ili specifične skupine, izazivaju nove načine razmišljanja i time utječu na promjene socijalnih sustava. Za promoviranje i održavanje socijalnih inovacija bitni su određeni

²⁹ Međutim, još uvijek se malo zna o širim utjecajima socijalnih inovacija i kako ih usporediti s učincima već provedenih programa (Brandsen i sur., 2015.).

aspekti (Vale, 2009.). Ključno je stvoriti paradigmu novih oblika socijalne intervencije. Tome može pridonijeti promoviranje profesionalaca koji imaju vještine potrebne za njihovu primjenu, ulaganje u agente promjena koji imaju nove dobre ideje, podrška partnerskim i suradničkim mrežama te nadgrađivanje najboljih. Ali, isto tako, nužno je stvaranje mogućnosti za razvoj istraživanja i znanja, podrška eksperimentiranju te poticanje razvoja novih rješenja i obećavajućih modela intervencije. Pri tome, prema iskustvima WILCO projekta³⁰, presudan je utjecaj socijalnog kapitala, otvorenosti lokalnih sustava za inovacije kao i volonterskog rada u nastanku socijalnih inovacija.

Najuspješnije socijalne inovacije grade se na optimalnom vremenu i kapitaliziraju više putanja socijalne, ekonomske i političke transformacije koja je već u tijeku u društvu. Socijalne inovacije miču socijalne, političke i mentalne barijere ukorijenjenih praksi koje imobiliziraju lokalne dionike. One su koncentrirane oko izgradnje identiteta zajednica, mobilizacije raspoloživih resursa i uključivanja svih sektora usmjerenih prema društveno-političkoj akciji. Socijalne inovacije pomažu socijalnoj integraciji i doprinose jačanju socijalne kohezije i stoga djeluju preventivno na nove socijalne rizike. One mijenjaju kulturu socijalne politike i imaju utjecaj na izgradnju povezujućeg socijalnog kapitala. Pretpostavlja se da će socijalne inovacije i dalje dobivati na važnosti, ne samo u području rješavanja socijalnih problema, već i iz perspektive cijelog društva. Ako se želimo uhvatiti u koštac s kritičnim socijalnim problemima, mora postojati institucionalizirani prostor socijalnih inovacija³¹

koji će uključivati prepoznavanje i potporu socijalnim inovacijama, ali i mjerenje njihovog utjecaja. Pri tom pozitivna suradnja ili partnerstvo više sektora (tj. vlade, tržišta i civilnog društva) ključno je za učinkovito rješavanje socijalnih problema.

LITERATURA

- Ache, P., Andersen, H. T., Maloutas, Th., Raco, M., & Tasan-Kok, T. (Eds.). (2008). *Cities between competitiveness and cohesion. Discourses, realities and implementation*. Berlin: Springer Science+Business Media B.V.
- Andreotti, A., & Mingione, E. (2014). *The city as local welfare system*. Available at http://www.sociologyofeurope.unifi.it/upload/sub/Altri%20documenti/Mingione-Andreotti_%20THE_%20CITY%20AS%20LOCAL%20WELFARE%20SYSTEM.pdf
- Bertaud, A. (2004). The spatial structures of Central and Eastern European cities: More European than socialist?. Available at http://alainbertaud.com/AB_Files/AB_Central%20European%20Spatial%20Structure_Figures_2.pdf
- Bežovan, G. (2007). Izazovi razvoja kombinirane socijalne politike u Hrvatskoj. CERANEO konferencija.
- Bežovan, G. (2010). Postignuća i izazovi razvoja kombinirane socijalne politike u Hrvatskoj. CERANEO konferencija.
- Bežovan, G. (2014). Socijalni i ekonomski konflikti u razvoju tranzicijskih zemalja. *Revija za socijalnu politiku*, 21(3), 388-391. doi: 10.3935/rsp.v21i3.1244
- Bežovan, G., & Zrinščak, S. (2007). *Civilno društvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
- Bežovan, G., Matančević, J., & Baturina, D. (2012). *City Report: Zagreb*. WILCO Publication, No. 32. Available at http://www.wilco-project.eu/wordpress/wp-content/uploads/WILCO_WP3_Zagreb_321.pdf

³⁰ Brandsen, 2014.a; Evers, Ewert i Brandsen, 2014.; Bežovan, Matančević i Baturina, 2013.a, 2013.b.

³¹ Koji podrazumijeva promoviranje inovativnog načina razmišljanja dionika socijalnih inovacija iz svih sektora. Bitno je priznavanje socijalnih inovacija u strategijama i ključnim programima te financijska podrška. No, to uključuje i promjenu svijesti koja bi donijela više fleksibilnosti, otvorenosti i podrške eksperimentiranju te testiranju novih ideja u socijalnim politikama.

- Bežovan, G., Matančević, J., & Baturina, D. (2013a). WORK PACKAGE 5: Social innovations in Zagreb. Available at <http://www.wilcoproject.eu/wp-content/uploads/2013/12/Zagreb-report-on-innovations.pdf>
- Bežovan, G., Matančević, J., & Baturina, D. (2013b). WORK PACKAGE 5: Social innovations in Varaždin. Available at <http://www.wilcoproject.eu/wp-content/uploads/2013/12/Varadzin-report-on-innovations.pdf>
- Bežovan, G., & Matančević, J. (2016). Civilno društvo i pozitivna promjena. (U pripremi).
- Boadu, P., Gluns, D., Rentzsch, C., Walter, A., & Zimmer, A. (2014). Münster. U A. Evers, B. Ewert & T. Brandsen (Eds.), Social innovations for social cohesion: Transnational patterns and approaches from 20 European cities (pp. 131-156). Liege: EMES.
- Brandsen, T. (2014a). WILCO Final Report. Available at http://www.wilcoproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/WILCO-final-report_final.pdf
- Brandsen, T. (2014b). Innovations in local welfare: How good ideas are spread (and how not). Berlin. Conference: Towards Inclusive Employment and Welfare Systems: Challenges for a Social Europe.
- Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., & Zimmer, A. (2016). Social innovation: A sympathetic and critical interpretation. U T. Brandsen, S. Cattacin, A. Evers & A. Zimmer (Eds.), Social innovations in the urban context. Springer International Publishing. (Prihvaćeno za objavljivanje).
- Bonoli, G. (2005). The politics of the new social policies: Providing coverage against new social risks in mature welfare states. *Policy & Politics*, 33(3), 431-449. doi: 10.1332/0305573054325765
- Bureau of European Policy Advisers (BEPA). (2010). Empowering people, driving change. Social innovation in European Union. Available at ec.europa.eu/DocsRoom/documents/13402/attachments/1/translations/en/renditions/native
- Crouch, C. (2011). The strange non-death of neoliberalism. Cambridge: Polity Press.
- Evers, A., & Ewert, B. (2012). Social innovations for social cohesion. On concepts and first findings of a cross-country study. 10th Annual ESPANet conference paper. Edinburgh.
- Evers, A., Ewert, B., & Brandsen, T. (Eds.). (2013). Social innovations for social cohesion: Transnational patterns and approaches from 20 European cities. Liege: EMES.
- European Commission. (2013a). Guide to social innovation. Available at http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/Guide_to_Social_Innovation.pdf
- European Commission. (2013b). Prema socijalnom ulaganju za rast i koheziju-uključujući i provedbu Europskog socijalnog fonda za razdoblje 2014.-2020. Priopćenje komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. (Prijevod). Zagreb: CERANEO.
- European Union. (2007). State of European cities report. Brussels: Commission of the European Communities.
- Gerometta, J., Häussermann, H., & Longo, G. (2005). Social innovation and civil society in urban governance: Strategies for an inclusive city. *Urban Studies*, 42(11), 2007-2021. Available at http://sites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic980025.files/Wk%2013_Dec%202nd/Gerometta_2005_Social%20Innovation%20in%20Urban%20Governance.pdf
- Habisch, A., & Loza Adai, C. R. (2013). A social capital approach towards social innovations. In T. Osburg & R. Schmidpeter (Eds.), Social innovations: Solutions for a sustainable future (pp. 65-74). Heidelberg: Springer.
- Harrison, D., & Jensen, J. (2013). Social innovation research in Europe: Approaches, trends and future directions. Paper commissioned for the European Commission and the WILCO project.
- Hamedinger, A., & Wolffhardt, A. (2010). The Europeanization of cities. Policies, urban change & urban networks. Amsterdam: Techne Press.
- Howaldt, J., & Schwarz, M. (2010). Social innovation: Concepts, research fields and international trends. Dortmund: Sozialforschungsstelle. Available at <http://www.>

- sfs-dortmund.de/odb/Repository/Publication/Doc%5C1289%5CIMO_Trendstudie_Howaldt_Schwarz_englische_Version.pdf
- Howaldt, J., Butzin, A., Domanski, D., & Kaletka, C. (2014). Theoretical approaches to social innovation - A critical literature review. A deliverable of the project: Social Innovation: Driving Force of Social Change (SI-DRIVE). Dortmund: Sozialforschungsste. Available at http://www.si-drive.eu/wp-content/uploads/2014/11/D1_1-Critical-Literature-Review.pdf
- Kearns, A., & Paddison, R. (2000). New challenges for urban governance. *Urban Studies*, 3(5-6), 845-850. doi: 10.1080/00420980050011118
- Moulaert, F., MacCallum, D., & Hillier, J. (2013). Social innovation: Intuition, precept, concept, theory and practice. In F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood & A. Hamdouch (Eds.), *The International Handbook on social innovation: Collective action, social learning and transdisciplinary research* (pp. 13-25). Cheltenham: Edward Elgar.
- Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A. (2013). General introduction: The return of social innovation as a scientific concept and a social practice. In F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood & A. Hamdouch (Eds.), *The International Handbook on social innovation: Collective action, social learning and transdisciplinary research* (pp. 1-9). Cheltenham: Edward Elgar.
- Mayes, D. G. (2002). Social exclusion and macro-economic policy in Europe: A problem of dynamic and spatial change. *Journal of European Social Policy*, 12(3), 195-209. doi: 10.1177/0952872002012003393
- Miquel, M. P., Cabeza, M. G., & Eizaguirre Anglada, S. (2013). Theorizing multi-level governance in social innovation dynamics. In F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood & A. Hamdouch (Eds.), *The International Handbook on social innovation: Collective action, social learning and transdisciplinary research* (pp. 155-169). Cheltenham: Edward Elgar.
- Morel, N., Palier, B., & Palme, J. (Eds.). (2013). *Towards a social investment welfare state? Ideas, policies and challenges*. Bristol: The Policy Press.
- Mulgan, G. (2007). *Social innovation; What it is, why it matters and how can be accelerated*. Oxford: Skoll Centre for Social entrepreneurship, The Young Foundation. Available at https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/Skoll_Centre/Docs/Social%20Innovation%20-%20What%20it%20is%2C%20why%20it%20matters%20%26%20how%20it%20can%20be%20accelerated.pdf
- Musterd, S., & Murie, A. (2010). *Making competitive cities*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010). *SMEs, entrepreneurship and innovation*. Paris: OECD.
- Pol, E., & Ville, S. (2009). Social innovation: Buzz word or enduring term?. *The Journal of Socio-Economics*, 38, 878-885. doi: 10.1016/j.socec.2009.02.011
- Power, A., & Wilson, W. J. (2000). *Social exclusion and the future of cities*. CASE paper, CASE/35. London: Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics and Political Science.
- Ranci, C. (Ed.). (2010). *Social vulnerability in Europe. The new configurations of social risks*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.
- Ranci, C. (2011). *The political economy of social vulnerability. The social and political determinants of new social risks in western European countries*. Working papers du Programme Villes & territoires, 2011-04. Available at <http://blogs.sciences-po.fr/recherche-villes/files/2011/07/Ranci-The-political-economy-of-social-vulnerability.pdf>
- Ranci, C., Brandsen, T., & Sabatinelli, S. (Eds.). (2014). *Social vulnerability in European cities: The role of local welfare in times of crisis*. Basingstoke: Palgrave-McMillan.
- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Philadelphia: Open University press.
- Siemieńska, R., Domaradzka, A., & Matysiak, I. (2014). Warsaw. In A. Evers, B. Ewert & T. Brandsen (Eds.), *Social innovations for social cohesion: Transnational patterns and approaches from 20 European cities* (pp. 243-261). Liege: EMES.

- Stubbs, P., & Zrinščak, S. (2012). Europeizacija i socijalna politika: između retorike i stvarnosti. U V. Puljiz, S. Ravlić & V. Visković (ur.), Hrvatska u EU: kako dalje (str. 265-294). Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Taylor-Gooby, P. (2004). *New risks, new welfare: The transformation of the European welfare state*. Oxford: Oxford University Press.
- Vale, A. (2009). A new paradigm for social intervention in social innovation. *Sociedade e Trabalho Booklets*, (12), 3-13. Available at http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/data/document/Social%20Innovation.pdf
- Vlada Republike Hrvatske. (2012). Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine. Zagreb: Vlada republike Hrvatske.
- Vranken, J. (2008). *Competitiveness and cohesion: A Janus head. Some conceptual clarifications*. In P. Ache, H. T. Andersen, Th. Maloutas, M. Raco & T. Tasan-Kok (Eds.), *Cities between competitiveness and cohesion. Discourses, realities and implementation* (pp. 19-37). Berlin: Springer Science+Business Media B.V.
- The Young Foundation (2012). *Social Innovation Overview: A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe"* (TEPSIE). European Commission – 7th Framework Programme. Brussels: European Commission, DG Research. Available at http://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/12/TEPSIE.D1.1.Report.Defining_SocialInnovation.Part-1-defining-social-innovation.pdf
- Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, br. 157/2013, 152/2014.

Summary

SOCIAL INNOVATIONS AS A CONTRIBUTION TO STRENGTHENING SOCIAL COHESION AND MITIGATING SOCIAL CRISIS IN EUROPEAN URBAN SOCIAL PROGRAMS

Gojko Bežovan, Jelena Matančević, Danijel Baturina

*Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

This paper discusses a potential contribution of social innovations to strengthening social cohesion and mitigating the effects of the crisis. In EU funding policies and programs, social innovations are recognized as an important contribution to strengthening of social cohesion, which has weakened due to the crisis and increasing social vulnerability. At the same time, it is shown that social innovations in the Croatian context are still a concept poorly understood by policy creators, experts, and the general public. The findings and conclusions of the paper are based on the empirical research conducted within the international FP7 project WILCO - Welfare Innovations at Local Levels in Favour of Cohesion, which studied the selected towns (in Croatia Zagreb and Varaždin) and characteristics of their social systems, and which analyzed identified examples of social innovations. Local social systems of cities included in the research reflected the characteristics of national welfare regimes only partially, and the openness and support of local authorities is crucial for the development and sustainability of social innovations. Most of the studied innovations were in the field of services, although innovations were also recognized in innovative instruments of regulation and social rights, the new forms of governance and new modes of work and funding of organizations, and they can have an impact on the gradual changes of the local social systems. In the Croatian context, three types of social innovations can be distinguished: (1) innovations occurring in the public sector, with the support of experts from outside the industry, (2) innovations that come from abroad, as a result of foreign financial programs, and (3) innovations coming from civil society, based on the self-organization of citizens. While in the examples of some Western European cities the public sector with its professional capacity is recognized as an important producer of social innovations, in Croatia, past experiences and the research conducted within the project suggest that most social innovations come from civil society, where the level of cultural and social capital is an important prerequisite for the development and success of innovations.

Key words: social innovations, social cohesion, social services, government, local social systems, Europe, Croatia.